

Podprogram VISK 6 v r. 2016

Č. proj.	Č.j.	Název	Požadavek	Dotace	Žadatel	dokumentů	obrazů
1	73370/2015	Hromadná digitalizace hist. a vzácných dokumentů ve spolupř. se spol. Google v r. 2016	5 009 000	4 927 000	Národní knihovna ČR	Viz níže	
2	74275/2015	Restaurování a digitalizace starých tisků Městského muzea a galerie Polička 2016	174 000	174 000	Městské muzeum a galerie Polička	2	2513
3	74601/2015	Digitalizace vzácných hudebních rkp. a tisků z odd. dějin hudby a z EÚ MZM	89 000	89 000	Moravské zemské muzeum	11	2239
4	74605/2015	Digitalizace historických dokumentů NK ČR v r. 2016	1 438 000	1 438 000	Národní knihovna ČR	75	30777
5	75134/2015	Digitalizace vzácných rkp Knihovny NM	91 000	91 000	Národní muzeum	4	1106
6	75263/2015	Letopisy Bukovinské - zpřístupnění rozsáhlého kronikářského díla	57 000	57 000	Muzeum Českého ráje v Turnově, p.o.	14	2580
7	75474/2015	Digitalizace rkp R 370, R 424, R 392, R 391 a R 586 z knihovny benedikt. opatství Rajhrad	100 000	100 000	Muzeum Brněnska, p.o.	5	2757
8	75702/2015	Digitalizace a restaurace vzácných tisků Národní lékařské knihovny	72 000	72 000	ČR - Národní lékařská knihovna	4	1276
9	74615/2015	Historie a vojenství v dobových písemnostech	300 000	300 000	Vojenský historický ústav	33	4513
10	75692/2015	Digitalizace vzácných tisků z historického fondu NTK	121 000	121 000	Národní technická knihovna	6	2968
11	75713/2015	Bohemikální tisky z fondu Knihovny AV ČR (restaurování a digitalizace)	154 000	154 000	Knihovna AV ČR, v.v.i.	3	1589
12	75601/2015	Ochranné obaly pro rukopisy a inkunábule VK v Olomouci	26 000	26 000	Vědecká knihovna v Olomouci	207 ochranných obalů	
13	75776/2015	Digitalizace bohemikálních tisků 16. stol. z knihovny ZČM v Plzni	32 000	32 000	Západočeské muzeum v Plzni	2	675
14	75778/2015	Digitalizace rkp památníků kněžny Marie Eleonory Windischgrätzové...	39 000	39 000	Západočeské muzeum v Plzni	3	349
15	75865/2015	Digitalizace unikátních starých tisků - 2. část	154 000	154 000	Vlastivěd. muzeum a galerie, p.o. Liber. kraje	16	2982
16	75868/2015	Rukopisy ze sbírek Severočeského muzea	82 000	82 000	Severočeské muzeum v Liberci, p.o.	5	1384
17	76006/2015	Digitalizace rkp sbírky Strahovské knihovny - 1. etapa Digitalizace narativních pramenů...	1 055 000	1 045 000	Král. kanonie premonstrátů na Strahově	23	17505
18	76335/2015	Digitalizace vzácných historických hudebních rkp z fondu hud. oddělení	300 000	300 000	Národní knihovna ČR	55	3514
19	76435/2015	Digitalizace souboru unikátních rkp a st. tisků z knihovny Muzea Jindřichohradecka (2. etapa)	99 000	99 000	Muzeum Jindřichohradecka	14	3800
CELKEM			9 392 000	9 300 000		275	82 527

Spolupráce se společností Google

Rok 2016 byl závěrečným rokem projektu rozvrženého do šesti let (2011-2016). Pro velkou úspěšnost a zájem obou stran byl projekt automaticky prodloužen o jeden rok, tj. na rok 2017.

1) Organizační a plánovací práce

V roce 2016 došlo ke zpoždění v uvolnění již schválených finančních prostředků, což způsobilo knihovně značné komplikace v zajišťování přípravných prací pro digitalizaci. Mnozí externí pracovníci odřekli spolupráci, tudíž bylo nutné najít nové pracovníky a zaškolit je. To se projevilo také v množství odborně opravených knih. Navzdory komplikacím se podařilo udržet harmonogram digitalizace dojednaný se společností Google na rok 2016. Na digitalizační pracoviště tedy odjelo (tak jako v předešlých letech) celkem 8 transportů v časovém intervalu cca 6 týdnů.

V roce 2016 bylo celkem zdigitalizováno takřka 39.550 svazků historických a vzácných dokumentů.

Několik údajů dle statistik Google k listopadu 2016:

Celkem bylo v r. 2016 do konce listopadu 2016 předáno Google k digitalizaci: 39.551 knih
Digitalizováno bylo 39 541 knih.

Ke stažení dat: staženo na server Národní knihovny: 36 821 knih (stahování dobíhá v prosinci - z toho asi 15% Slovanská knihovna).

Od počátku projektu bylo digitalizováno 116 575 knih.

Segment knih z fondů NK vykázal za rok 2016 v Google Books téměř 1,9 milionu přístupů (elektronických výpůjček). Uživatelé z celého množství zpřístupněných knih konzultovali nejvíce knihy v němčině (54%), latině (20%), a dále (vše 5 a méně %) ve francouzštině, italštině, ruštině, polštině a češtině. Lze říci i dle dalších statistik, že jsou využívány knihy ve všech jazycích. Staré tisky se postupně konvertují do Manuscriptoria. Všechny digitalizované knihy jsou dostupné prostřednictvím odkazů z katalogu starých tisků a katalogu Slovanské knihovny do Google Books.

Finanční zdroje v r. 2016 byly použity na tyto činnosti:

- katalogizaci historických a vzácných dokumentů
- úpravu a doplnění katalogizačních záznamů v elektronickém katalogu Slovanské knihovny a jejich přípravu v souladu s požadavky firmy Google, na vytváření nových katalogizačních záznamů
- vlepení čárových kódů do dokumentů
- kontrolu fyzického stavu dokumentů, rozhodnutí o jejich případném vyloučení z digitalizace
- restaurování, konzervování, ambulantní opravy a očistu dokumentů
- expedici dokumentů
- ověření duplicit ve fondu Slovanské knihovny
- oceňování dokumentů za účelem jejich pojištění při transportu a digitalizaci
- stěhování speciálních transportních knihovnických vozíků ke kamionu a jejich nakládání a vykládání a ukládání knih do depozitářů
- stahování komplexních digitálních dokumentů od Google a jejich archivaci
- konverzi dat stažených od Google a k jejich zpřístupnění v Manuscriptoriu
- nákup restaurátorského materiálu

2) Katalogizace

Stav prací v oddělení rukopisů a starých tisků v roce 2016

Oddělení rukopisů a starých tisků pravidelně připravuje k digitalizaci dokumenty z historického fondu datované rokem 1501–1800. Hlavní náplní této činnosti je tvorba elektronických záznamů – elektronická katalogizace starých tisků. Ke konci listopadu 2016 bylo externími pracovníky ORST celkem **vytvořeno 18.143 katalogizačních záznamů**. Dále pokračovalo masivní oceňování dokumentů, které je nutné pro pojištění knih. Plynule probíhala i náročná expedice knih a doplňování dokumentů evidenčními štítky se signaturou a vlepování čárového kódu. Probíhalo vytváření a odesílání elektronických seznamů a průvodní dokumentace ke každému transportu, administrace balení knih na vozíky, povolení k vývozu a stěhování vozíků do blízkosti kamiónu. Kromě externích pracovníků se na kvalitních výsledcích projektu podílejí i pracovníci ORST, kteří v rámci své běžné pracovní náplně vykonávají činnosti zvyšující hodnotu výstupů projektu (např. kontrolu a doplňování katalogizačních záznamů, doplňování autoritních hesel, vytváření a odesílání elektronických seznamů).

Katalogizace v rámci projektu přináší i další využití, které má pro Národní knihovnu zásadní význam. Katalogizační záznamy, vzešlé z projektu, jsou zasílány do Heritage of Printed Book Database (HPB) v rámci CERL (Consortium of European Research Libraries). Na letošní valné hromadě CERL výkonná ředitelka Marian Lefferts vyslovila pochvalu NK ČR (jako jediné z institucí pracujících na HPB) za vynikající workflow i pravidelné a velké dávky dat, což může být vzorem pro ostatní členy.

Stav prací ve Slovanské knihovně v roce 2016

Slovanská knihovna připravuje k digitalizaci zejména dokumenty z fondu SK vydané v 19. století (v případě dokumentů, od jejich vydání uplynulo méně než 140 let, pouze ty, které splňují autorskoprávní kritéria předem dohodnutá se společností Google), ale také staré tisky vydané před rokem 1800.

K 1. prosinci 2016 bylo externími pracovníky SK rekatalogizováno či nově zkatalogizováno celkem **6434 jednotek dokumentů** (katalogizačních záznamů). Tyto dokumenty byly pracovníky prověřeny, zda jsou vhodné pro projekt, v případě duplicit byl vybrán kvalitnější exemplář. V elektronickém katalogu byla zkontrolována evidence, vytvořen nový záznam, případně doplněn a z kvalitně existující záznam jmenného popisu a dokumenty byly postoupeny restaurátorům.

Další práce (oceňování, nakládání vozíků před digitalizací a jejich odesílání, zpětné přijímání vozíků, jejich vykládání a zpětné zakládání dokumentů do depozitáře) během roku 2016 probíhaly rutinně.

Kromě externích pracovníků se na kvalitních výsledcích projektu podílejí i pracovníci SK, kteří v rámci své běžné pracovní náplně vykonávají tyto činnosti zvyšující hodnotu výstupů projektu:

1) předmětová katalogizace starých tisků určených k digitalizaci; 2) vytváření a doplňování autoritních záznamů jednotek, které byly vydány v rozmezí let 1875–1900, mají uvedeného autora (autory), jeho biografické údaje jsou však neúplné a titul nemá autoritní záznam. Tyto dokumenty je možné po zhotovení autoritního záznamu (na základě dohody se společností Google) rovněž zasílat k digitalizaci, neboť je možné volně zpřístupnění jejich digitálních kopií na internetu.

3) Příprava fyzického stavu knih k digitalizaci v rámci projektu Google

K 1. prosinci 2016 bylo z fondů oddělení rukopisů a starých tisků a Slovanské knihovny restaurátory prozkoumáno a mechanicky očištěno celkem **16 590 knih**. Všechny knihy prošly mechanickou očištěnou, knižní vazby byly jemně oluxovány a byly rozděleny do 4 kategorií

vycházejících ze standardů průzkumu. Poté byly některé z nich vybrány k restaurování a k drobným ambulantním opravám. Do kategorie I bylo zařazeno 9.015 knih. Tato kategorie je určená pro knihy v dobrém fyzickém stavu, jež po drobných zásazích mohou být okamžitě digitalizovány. Zbývající množství knih bylo podle stupně poškození roztříděno do zbylých tří kategorií. Tyto knihy budou postupně odborně ošetřeny.

V roce 2016 prošly restaurátorským průzkumem knižní sbírky, které byly v porovnání se sbírkami v předchozích letech v daleko horším fyzickém stavu. Pro názornost uvedme, že např. v roce 2015 bylo do kategorie I zařazeno 93% tisků z celkového počtu sledovaných knih a v roce 2016 to bylo pouze 61,4 % z celkového počtu zkoumaných knih.

Z toho plyne, že knižní sbírky připravované na digitalizaci v roce 2016 obsahovaly mnohem více poškozených knih, než tomu bylo v předešlých letech. Bylo to dáno také tím, že se jednalo o celkem nedávné akvizice významných knihovních celků (klášterní knihovna Teplá a Cheb), které vyžadují větší množství restaurátorských zásahů, neboť v minulosti neprošly žádným restaurátorským ošetřením. Navíc se poškození týká velmi unikátních knižních vazeb s dochovanými kovovými prvky, které vyžadují jinou metodiku restaurování. U mnoha knih tak bylo nutno postup důkladněji promýšlet, volit preventivní opatření místo ambulantních postupů a vymyslet jiný typ ochranných mechanismů a ochranných obalů. Historicky cenné svazky s původní dochovanou, avšak poškozenou knižní vazbou, vyžadují specifický způsob ochrany realizovaný ideálně pomocí celosvazkových konzervačních obálek (ochrana knižních vazeb před poškozením při manipulaci a digitalizaci). Tímto postupem vzrostla oproti roku 2015 ve zvýšeném počtu výroba knižních obálek u vazeb se vzácnou knižní výzdobou a s tím spojená spotřeba archivního kartonu.

V roce 2016 byly určené finanční prostředky vynaloženy na nákup technického a restaurátorského materiálu a obnovu základních pracovních prostředků jako jsou zejména archivní kartóny, ruční papíry, konzervátorská lepidla, dezinfekční a čisticí prostředky, speciální roztok na odkyselování papíru Bookkeeper, pomocné materiály a molitanové přířezy, textilní keprovky, apod. Velkým přínosem je také v letošním roce zakoupený "parový skalpel" určený pro bezpečné rozlepování slepených předsádek a listů knih, případně pergamenu či odstraňování pásek či přelepů. I zde se vedle externích pracovníků se na kvalitních výsledcích projektu podíleli i pracovníci RO, kteří v rámci své běžné pracovní náplně vykonávali činnosti, které nejsou rutinní, ale byly mnohdy nadstandardní, neboť bylo potřeba vymýšlet nové metodiky postupů i při opravě unikátních vazeb a volit netradiční preventivní opatření místo ambulantních oprav.

Od začátku projektu bylo ze sbírek ORST a Slovanské knihovny prozkoumáno, mechanicky očištěno a ambulantně opraveno celkem **160.993** knih.